

Türkiye Doğası

Bülent Gözcelioğlu

Sıradışı Canlı Yeşil Bonelya

Ülkemiz denizlerinin en ilginç canlılarından biri de yeşil bonelya (*Bonellia viridis*). Deniz solucanlarının bir türü aslında. Echiura olarak bilinen kaşık solucanları şubesinin üyesi. Yeşil renkli bir torbaya benzeyen görüntüsüyle sualtının renkli canlılarından biri. Bir özellikleri de kendilerini çok iyi saklamaları. Dolayısıyla dalış yapanlar bile çok az görebiliyor.

İlginç olmalarının nedeni erkekleriyle dişilerinin çok farklı büyüklüklerde olması. Dişiler ortalama 100 mm (en fazla 150 mm) boylarında olur. Bunun yanında, vücutlarında uzatıp kısaltabildikleri, ucu çatallı hortuma benzer bir yapı daha bulunur. Hortumla beraber bireylerin boylarıysa ortalama 2 mm kadar (1-3 mm arasında değişir). Bu kadar küçük olmalarından dolayı, dişide olan organların birçoğu (örneğin hortum) erkeklerde bulunmaz. Dişiler erkek bireylerden yaklaşık 750 kat daha fazla büyük. Bu duruma, bizim

için şaşırtıcı olsa da, sualtının farklı koşullarında yaşamda kalmak için gelişen evrimsel bir uyum denebilir.

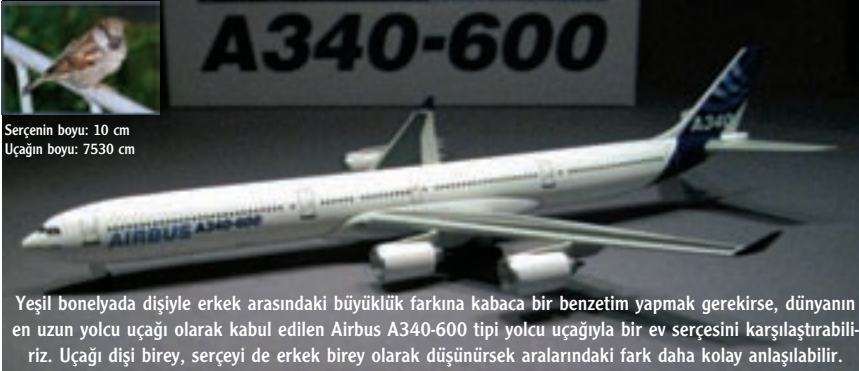
Nerede Yaşıyor, Nelerle Besleniyorlar?

Yeşil bonelyalar yalnızca denizlerde yaşarlar. Dişi bireyler kumlu çamurlu zeminlerde, zemin içine oydukları çukurlarda ya da kaya yarıklarının içinde yaşarlar. Çok az yer değiştirirler. Daha çok kıyıya yakın yerlerde bulunurlar. Buna karşın bu canlılara rastlamak oldukça zor. En fazla inebildiği derinlik 100 m. En çok sevdikleri yiyecek deniz bitkileri. Bunun yanında çamur içindeki çürümüş canlı artıklarını da yerler. Bitkilerle beslendiklerinden dolayı renkleri yeşil ve yeşil rengin tonlarında olur. Erkek bireylerin yaşam alanı bulma ve beslenme gibi sorunları yoktur. Dişilerin üzerinde (ağız içi ya da üreme organının yanında) yaşarlar. Dişilerin sindirdiği ya da aldığı besin-

lerle beslenirler. Bir dişinin üzerinde 70-80 tane erkek birey yaşayabilir.

Cinsiyetlerinin Ne Olacağını Çevre Belirliyor!

Yeşil bonelyada cinsiyet, rastlantısal olarak belirleniyor. Yumurtadan çıkan larvalar su içinde serbest olarak yüzerken ergin bir dişiye rastlarsa, onun üzerine yerleşirler ve yavaşlarken erkek olarak devam ederler. Dişi bireye rastlamazlarsa dibe çökerek bir yere yerleşirler ve dişi olurlar. Bunların yanında erkek bireyler, bazen dişinin üzerinden düşerler ya da dişi onları atabilir. Benzer durumda ortada kalan erkekler yavaş yavaş değişerek dişi haline dönerler. Roller değişir ve bu yeni dişi üzerine yerleşen erkekleri beslemeye başlar. Dişilerin erkekleri üzerinde taşınmaları ve beslemelerinin nedeni, üreme zamanı geldiğinde döllenmenin kolaylıkla gerçekleşmesi ve garanti altına alınması. Çok yavaş hareket eden bu canlılar için, üreme zamanlarında eş aramak hem zaman hem de fazladan enerji kaybı demek. Ayrıca, arasalar bile birbirlerini bulma şansları da çok düşük. Dişi üzerinde yaşayan erkeğin tek yaptığı iş döllenmenin gerçekleşmesini sağlamak.

Yeşil bonelyada dişiyel erkek arasındaki büyüklük farkına kabaca bir benzetim yapmak gerekirse, dünyanın en uzun yolcu uçağı olarak kabul edilen Airbus A340-600 tipi yolcu uçağıyla bir ev serçesini karşılaştırabiliriz. Uçağı dişi birey, serçeyi de erkek birey olarak düşünürsek aralarındaki fark daha kolay anlaşılabilir.

